

ЕМІГРАНТ

часописъ „Товариства св. Рафаила“ для охорони руських емігрантів з Галичини і Буковини.

Адреса адміністрації: ЛЬВІВ,
ул. Коперника ч. 36, а редак-
ції: пл. св. Юра 5.

„Емігрант“ виходить з додатками 6 разів до року і коштує 1 кор. 20 сот. в Австрії, 1·50 кор. в Німеччині, $\frac{1}{2}$ долара (2·50 корон) в Америці, а в Росії 80 коп. (2 кор. 4 сот.) річно. Поодиноке ч. 20 сот. Для членів „Тов. св. Рафаила“, висилається даром.

Слідуюче число буде готове в маю.

Засади діяльності Товариства св. Рафаїла.

— Дорогі Земляки! Рідної землі не покидайте легкодушно і на все! Коли Вас доля змушує емігрувати, то бодай, не продавайте батьківських ґрунтів, щобисьте мали до чого вернутися. Ідьте радше на зарібки, щадіть, не розпивайтеся; з заробленими грішми вертайте і поправляйте ними Ваші господарства. Не іно зарібків пильнуйте а вважайте також на Вашу душу — не дайте ся пірвати в море зіпсутя, бо втопите ся на віки! Не забудьте порадити ся перед виїздом в „Товаристві св. Рафаїла“ у Львові, ул. Коперника 36. Коли Вас дебудуть будуть питати: хто Ви є і якої віри — то не кажіть: „Австріяк“, „Галицянин“, „Галішен“, „Поляк“, і т. п., тільки всюди кажіть: Я є Українець (ка) і католик(а) грецького обряду. —

Що в тім числі є:

Потреба з'організованої опіки над робітниками в Німеччині. — о. Ник. Садовський: Як жити на чужині? — Ради, інформації і вісти. — Листи з чужини. — Духові потреби робітників в Данії. — На чужині обстоюйте за свою честь і права — Оповістки.

„Памятка для руських робітників в Німеччині, Сполучених Державах, Канаді, Бразилії, Аргентині і в других краях — написав Митрополит Андрей Шептицький, Жовква. Печатня оо. Василіян 1912.“

Ціна 20 сотиків. Купити можна в Українськім Тов-і св. Рафаїла у Львові, улиця Коперника ч. 36 — присилаючи австрійські поштові марки за 20 сот. — і в книгарні Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові, Ринок 10.

Потреба з'організованої опіки над нашими робітниками в Німеччині.

Еміграція наших робітників до Німеччини не зменшується. О тім сьвідчат статистичні цифри, зладжені робітникою централею у Берліні. В пятьох послідних економічних роках, числове відношене наших робітників в Німеччині було таке: 1908/9 р. заєсмотрено робітникою легітимацію 75.102 наших робітників, 1909/10 р. 81.956, 1910/11 р. 82.718, 1911/12 р. 77.911 а вкінци 1912/13 р. 91.395. Ті числа показують, що рік-річно в знятих в Німеччині около 100.000 наших галицьких Українців.

О тім, що то величезне число наших людей за границею рідного краю потребув моральної і материяльної опіки. в першій мірі свого духовенства, не потреба богато говорити. Звіти кількох наших священиків, що послідними роками були заняti душпастиризованi наших робітників в Німеччині, виказують наглядно, що еміграція наших людей на зарбки до Німеччини материяльно приносить не такі користі, як повинна приносити а морально цілому нашему народовi спричинює величезні i в будучностi необчислени у своїх наслідках шкоди.

Еміграція материяльно не приносить великої користі, бо народ заробленими грішми не умів орудувати. Звіти місіонарів виказують, що молодіж мужеського пола не посилає домів майже нічого, бо те, чого не вистачає на убраня, пропрачує на непотрібні річи як ровери, годинники, ковтки, ланцушки, всякі інструменти або навіть на питьяку i забави в родi каруаелів, лотерій i т. п. Дівчата i старші робітники щадять трохи більше, однаке заробленого гроша не уміють переховувати, бо або тримають його десь в куферках або складають у місцевого кошмара чи *Vergewalter-a* щоби в осені забрати їх з собою. Розуміється, що таке переховуване гроший не приносить ніяких відсотків, а нераз буває й таке, що за переховуване гроший чи то коршмареви чи кому іньшому вони грубо оплачують ся... Деякі дідичі прим. в Середнім Шлезку хотіли нашим робітникам у тім порiдити заохочуючи їх, щоби свої гроші складали на 4% в касах, дідичами спеціально на те основаних. Наш робітник однаке не має до дідича дов'ря i свої грошій в його руках оставити не хоче... Вкінци по найбільшій часті робітники малими квотами відсилають гроші до своїків або навіть до чужих людей в ріднім селi, щоби їм їх переховували розуміється також без ніяких відсотків. Добре вще, коли ті люди чесні i гроші звернуть, однаке часто буває так, що такий довіренний робітників чи то в Німеччині чи дома-

гроші сховав і їх зовсім не віддасть. О таких случаях я чув від роботодавців або самих робітників в кількох місцевостях Середного Шлезка. В одних случаях такий довіренний робітник будучи сам робітником, назбиравши від робітників більшу суму тихцем від них виносить ся, як приміром минулого року стало ся в добрах Гайнріхау; в інших случаях, як той довіренний в місцевий Німець, гроші проторачув так, що обдурені робітники в осені вже не мають що від него відбирати а місцева власті вправді такого обмання карає судовими карами, однаке до звороту забраних грошей змусити не може, бо немає з чого їх зтягнути. Про такий случай я мав нагоду почути від нашого робітника у Фрауенгайн. То показує, що наші робітники потребують в справі орудування грішми поученя ще дома. Їх треба научити, щоби в Німеччині обмежували ся на найконечнійші видатки, а решту щоби складали до українських щадниць. Кілька літ інтензивної праці в тім напрямі довело би до певної концентрації народних капіталів і двигнуло би народ економічно. Маючи зароблені капітали у одних руках ми могли би подумати о тім, щоби через основуване ріжних підприємств нашим робітникам дати заняті дома.

Про потребу моральної опіки над нашим народом не треба говорити. Що правда, наш народ занятий за грамицями краю гарніше ведеть ся чим прим. Мазури із західної Галичини, а се справдили усі наші місіонарі, однаке моральний стан наших робітників дав дуже много до бажання. При пільних роботах бував ще яко тако раз тому, що природа і обставини заняття рільних робітників не виставляють їх так дуже на небезпеку утрати обичайності а по друге над ними все ще була досі якась духовна опіка висиланих до них місіонарів... За те ж для робітників, занятих в промислі, крім промислового округа Катовиці досі не зділано н чого... Ось як представляє той стан наш робітник Антін Крохмальний, який враз в родиною в занятій у фабриці порцеляни в Аума:

„Пишу пару слів о наших руських народах... Дуже велика розпуста і чужоложство так, що не можу описати, але як не буде поправи, то Господь спустить кару. Польський (чит. римо-католицький), ксьондз переїжджають пруський край, а руських ніде не видати. Польських людей сповідають, научають а наши люди так... (жиють). Не одна дівка і хлопець блукають по пруськім краю по 2, 3, 4, 5 літ не сповідані. Польські ксьондаи приїжджають раз на рік, але руських людей не сповідають, бо не розуміють руського язика і так наші руські люди як та билина в полі, але як не поправяться, то Бог спустить кару... Серце Марії, Серце Ісуса, змілуй ся над нами, над всіми народами християнськими Ми всі на Вас надію покладаємо, п ддаємо ся під Вашу владу і опі-

ку. Прошу переїздити пруський край, бо як ні, то Бог спустить кару. Тут у фабриці 100 народа руського а Поляків може бude 20, але ніякі люди не є такі бідні як наші руські. А що діється ся далі, то не знаю... Тут робить 1000 народа руського в прусськім краю, але дуже велика розпуста; сталися люди лютрами.."

А що та звітка про моральний стан наших фабричних робітників у Німеччині не є переборщена, посвідчуєть жалоби майже всіх дідичів на те, що їх робітників звичайно псують наши люди, котрі приходять до них з фабрик... На се звертали мою увагу також німецькі парохи прим. о. Дітріх у Томаскірхе в Середнім Шлезку. Із 98 людей, котрі не хотіли у мене приняти св. Тайн, були по більшій часті такі, що прийшли з фабрик або остали ся в Німеччині через зиму. Той справи не можна собі легковажити. Міг би хто запримітити, що наших робітників в мало занятих при промислі. Так не є! З обчислень робітничої централі у трьох послідних роках відношеннє наших рільних робітників до тих, що є заняті в фабриках, в таке: 1910|11 р. було занятих при рілі 47.710, при промислі 35.008; 1911|12 р. при рілі 40.952, при промислі 36.959; 1912|13 р. при рілі 51.546, при промислі 39.849. Коли зважимо те, що ті робітники на зиму не повертають домів і роками не бачуть своєго душпастиря а зате перебувають під впливом противхристиянських поглядів робітничих демагогів, ми побачимо всю велич небезпеки, яка в цього боку загрожує нашому народові. Додаймо до того, що із тих, які повернули домів, на роботу за граніцю вибирають ся рік-річно не ті самі робітники, а що року вони зміняються так, що нові їх кадри заступають давніші, які по часті остають дома або виходять ще далі, бо аж у Америку, то можемо на певно сказати, що протягом яких десяти літ кожде наше село буде мати по кількох таких людей, що зіспуті фабричним житєм в Німеччині будуть собі кипили із всього, що народові найсьвятіші і стануть ся чинником, ровкладаючим його житє в самих основах... Так вже по часті нині стало ся прим. в Німеччині...

За те все, що наш нарід помимо тяжкої праці на чужині не двигає ся матеріально, що він занепадає і нидіє морально, перед Богом і історією відповість наше Духовенство. Вспреосв. Митрополичий Ординаріят із Своєї сторони зділав все можливе, щоби духовенство порушити до якоїсь акції в напрямі охорони емігрантів перед всіми дочасними і вічними шкодами, однаке досі не осягнув майже нічого. Ряд відозв, приказів і пригадок, грозьб і просьб, звернених до Духовенства у „Львівско-Еп. В'єдомостях“ мали вплив хиба іно на рідкі одиниці. Загал Духовенства якби не бачив і не чув, що кругом него діється ся. Навіть таку

річ, як статистичний виказ людий, що для зарібків покинули рідну землю, годі від него видобути. По всіх деканатах установлено осібних еміграційних комісарів, що мають наглядати тої справи, та й ті з уваги на інерцію Духовенства не могутъ вічного осягнути. Тих, котрі із своїми вірними на чужині були-б в листових зносинах, можна почислити на пальцях. На шістдесят три місцевості, які я минулого року звідав в Середнім Шлеаку, я не знайшов ні одного місця, де робітники могли-б похвалити ся тим, що до них пише листи їх о. парох. А було там 1834 людий з 32 повітів східної Галичини, із 154 ріжних сіл. Люди з одного села звичайно тримають ся разом. Іно в дев'ятьох случаях людий з тих самих сіл я здібав в ріжних місцевостях а крім того було 160 людий, про яких походжене я не міг розвідати ся. Серед того двотисячного числа людий я знайшов іно одну часопись („Свободу“) і то у буковинського Українця і кілька книжочок видання Тов. ім. Качковського. Молитвенники мали люди із Жовківщини і тих сіх, де існують брацтв Найсв Тайн або Найсв. Христового Серця. Все те, що я запримітив в Середнім Шлезку, запримітили всі другі оо. місіонарі у всіх інших провінціях Німеччини а се съвідчить, що наше Духовенство на цілій лінії робітниками не опікується. Причина тому може бути у тім, що многі не знають, як до того забрати ся. Головна причина однаке є те, що наше Духовенство не тілько до переселенчої, але навіть до зарібкової еміграції відносить ся ворожо. Се потверджують так часті жалоби наших робітників в Німеччині, що оо. парохи перед їх від'здом на роботу відмовляють їм св. Сповіди : св. Причастя як раз тому, що вони покидають рідне село. Інші намагаються спинити людий від еміграції в той спосіб, що за виставлене потрібних метрик домагаються неможливо високих такс. А що таке поступоване не може добре настроїти робітників до съященика, ма- буть не потреба доказувати.

Люди відлучені своїм парохом привикнуть в часом на- віть у чисто духовних потребах обходити ся без него і по- ставлять його поза скобки свого життя.

З уваги на то першою нормою з'організованої опіки над емігрантами для нашого Духовенства му- сить стати ся то пересъвідчене, що йому по- треба опікувати ся своїми вірними без згляду на те, чи ті вірні остаються ся в парохії чи опускають її гра- ниці, чи еміграція яко така є корисна чи шкідна, чи потрібна або непотрібна нашему народові. Се, що еміграція для нас є шкідна, може бути думка зглядна і підметова а навіть неправдива; се-ж, що душпастир в обовязаний все дбати о добро своїх вірних, де вони не знаходили б ся, є правдою беззглядною і предметовою а для нас съящеників строгим обовяз-

ком і законом, наложеним на нас Ісусом Христом і св. Церквою.

Тільки після такої съвідомості чи становиска, яке мусим, заняти насупротив еміграції, можемо говорити о дальших нормах нашого поступовання. Ставляючи ті норми, опираю ся на рішеннях в тій справі наших Вспреосв. Ординариятів, на досьвідах деяких наших душпастирів прим. Всн. о. пароха Ів. Кмицикевича (гл. Емігрант, III. 34 стор.), що вже опікують ся емігрантами, на вказівках наших місіонарів а вкінци съвітлим дорадником для нас в книжка о. д-ра Стан Си-ховського, польського пароха в Познанщині, котрий на основі власних довголітніх душпастирських досьвідів і помічень видав мінулого року „Praktyczny podręcznik dla opiekujących się wychodźcami“ (гл. Емігрант, IV. 32 стор.).

Після всіх цих вказівок опіка над емігрантами розпочинається не тоді, коли вони покинули границі парохії, але вона тревав через цілий рік. Тому мусимо розважити над цю опікою, як її повинно ся вести, коли робітники є ще дома а як тоді, коли емігранти вже вибрали ся на роботу.

Опіка над емігрантами дома вимагає: 1) В часі зимових місяців, коли емігранти по найбільшій частині є дома, кождий душпастир повинен виголосити до них в церкві в часі вечірні цикль проповідій на теми: „О католицькій вірі; Чим для християнина є утрата кат. віри; О съвяткованню неділі і съвят за границею; О пості і о способах заховання його за границею; О сповіди і св. Причастию у римо-католицького съвященика; О обовязку і способі слухання Служби Божої в римо-католицькій церкві; О обовязках робітників; О правах робітників в Німеччині; О грії нечистоти і способах хоронення невинності; О небезпеці еміграції для дівчат; О пиянстві; О ощадності і способі хоронення заощаджених грошей; О грі в касти; О любві вітчини; О читаню книжок і часописій; О потребі читання добріх книжок. — Впрочім вибір наук для емігрантів треба сіставити кожному душпастиреві з окрема. Де се можливе, можна на ті теми виголосити кілька викладів в читальни а також урядити курс неграмотних для тих, котрі вибирають ся за границию.

2) Рівночасно душпастир повинен чи то через дяка чи кого іншого розвідати про тих, котрі на весну задумують виїхати на роботу і постарати ся о їх точний список а також о адреси робітників, що їх поведуть на роботу.

3) На весну, коли робітники вже вибирають ся на роботу, треба в намірі робітників відправити торжественну Сл. Божу і після уділення їм св. Таїн відо'рати від них приречене, що не виречуть ся католицької віри, що будуть чесно жити і не зроблять стиду ні собі ні своїм. Добре є записати їх до брацтва найсв. Таїн або найсв. Серця Христового тому, що,

як съвідчать звіти місіонарів, члени тих брацтв за границями рідного краю дуже чесно ведуть ся. Крім того вже на місци найчесніших з поміж робітників треба вибрати на провідників молитви осібно для мужчин а осібно для женщин і з'обов'язати їх о поведеню робітників на чужині свому душпастиріреви доносити. З того слідуб, що ті провідники го можности повинні бути грамотні. Від мужчин, особливо хлопців, треба по можности відобрести присягу здергувати ся від горячих напітків через шільй час побуту на роботі. Сердечною промовою съвященик попращає ся із своїми духовними дітьми.

4) Душпастир постарає ся, щоби всі грамотні заосмостили ся ще перед виїздом в добре молитвенники, які для них спровадить прим. від оо. Василиян або від тов. „Просьвіта“. Також на осібнім аркуші четким письмом і — що треба — латинкою випише їм адреси до Редакції „Місіонара“ і „Товариша“ або „Свободи“, до „Видавництва Тов. св. Ап. Павла“ і оо. Василиян в тій цілі, щоби знали де замовити собі добре книжки, до себе і „Тов. св. Рафаїла“, щоби знали, до кого мають звернути ся о пораду у своїх погребах; вкнци до тов. „Дністер“ або „Земельного банку“ і до райфайзенки в селі, щоби знали, де посылати заощаджені гроші. (Для улекшення пересилки грошей можна спровадити німецькі заграницяні перекази і по заосмотрено їх адресами вручити робітникам). Той аркуш з відповідними поученнями вручить провідникови робітників. — Се потрібне тому, що наші робітники не пишуть домів ізза того, що не уміють адресувати.

5) Єще в зимі душпастир навяже листові зносини з „Руским тов. еміграційним“ у Львові, ул. Городецька 95, а если се можливе, впрост з роботодавцем в Німеччині в цілі охоронення робітників перед визиском агентів.

З виїздом робітників з рідного села опіка над ними не кінчить ся, але триває далі. І так:

1) Душпастир зладить собі осібну книгу, яка давала би йому в кождім часі ясний перегляд вірних, остаючих за границями парохій, а також образ їх морально-релігійного життя. Така книга в тим потребніша, що кождий душпастир в обов'язаний що року переслати Вспреосв. Митр. Ординариятови, статистичний виказ емігрантів своєго села. О. др. Сиховські у своїм підручнику каже о тім так: „Головною підставою і основою цілої опіки в веденів докладної статистики. Кождий съвященик повинен докладно знати: 1) хто з його парохії вийшов на роботу; 2) куди виїхали. Хто не знає, де є його парохіяни, не може ними опікувати ся. В який спосіб робить ся статистику? Каже ся видрукувати формуларі, обіймаючи слідуючі питання: 1) Імя і назвиско, 2) вік, 3) де в тім році на роботі

були (подати точну адресу), 4) яка провінція, 5) як довго були на роботі, 6) з яким провідником (його адресу подати), 7) де в церков, 8) як далеко до церкви, 9) як часто пан посилив до церкви, 10) хто тепер є на роботі (означити його хрестиком), 11) від коли не було його вже дома, 12) уваги (що варобили). Такі або подібні формулярії роздасться музкам довіря, яких вибирається в поодиноких селах. (В Німеччині до одної парохії належить нераз кільканадцять сіл; у нас, де коже майже село має свого пароха, та праця буде значно легша — ред.). Ті мужі довіря обходять кождий будинок, виповнюючи дотичні рубрики. В протягу тижня ціла статистика може бути готова. Священик з тих формуллярів упорядкує цілий матеріял після фільварків або інших місць праці, заведе собі книгу осібну для емігрантів до когої кожного року записувє наперед провідників спільно оставляючи кожному провідникові враз з його робітниками крім того осібну сторінку яко специяльне конто, де записується ріжні спостереження пороблені тягом року. Провадить ся впрост *acta personalia* о провідниках і робітниках. В слідуючих роках робиться найпрактичніше статистику емігрантів в той спосіб:

Всі емігранти перед опущенем родинних сторін приходять вперед до великої сповіди. Оголоситься з амвона, щоби ті, котрі виїжджають у світ, по св. Причастю прийшли до захристії, де священик записує тих людей у відповідні рубрики виложеного аркуша. Є то заразом добра спосібність, щоби емігрантам дати послідні напімнення. (При тій нагоді можна їм дати молитвослови, книжочки до читання, прим. „Памятку для робітників“ і адреси, о яких говорилисьмо вище — ред.) В той спосіб при кінці великої сповіди священик має цілий матеріял готовий; в кількох гудинах можна його упорядкувати і осягнути зовсім проглядну статистику. То є знамените средство, щоби основно пізнати відносини в парохії. Добра статистика рік за роком веде а дає священикові богато цінного матеріялу до проповідей і наук для емігрантів. Спис одержаний в захристії можна би доповнити, даючи провідникові поручене, щоби по прибутию на своє місце праці прислав священикові цілий список своїх робітників а заразом адресу дотичного душпастиря.

2) Маючи докладний список робітників душпастир повинен поручити їх духовній опіції католицького священика, в якого парохії робітники працюють.

О. Сижовскі подає в тій цілі такий вірт формулляра:
 Haec eadem charta remittatur mihi, quae so
 autumno.

..... die

Admodum Reverendo Parocho

in

Fraternitatem Vestram certiorem facio, hoc vere ex parochia
 mea colonos in vicis ad parochiam Vestram de-
 migrasse sequentes: (Тут слідує список робітників).

Hos colonos, ut Fraternitas Vestra dignetur tutari eorumque
 fidei honestatemque a permultis, quae iis impendent, periculis
 defendere, enixe rogo. Quo accuratius autem subiciantur curae
 diligentiorique custodiae Fraternitatem Vestram supplex oro,
 ut mihi exeunte anno (non post diem X mensis Decembris, si
 placet) nuntium remittas, quinam fuerint mores per hoc tempus,
 nec non breviter respondeas ad interrogetiones sequentes:

	Interrogatio.	Responsum conscriptum.
1.	Saepiusne ii, qui colonis praesunt, choreas insti- tuerunt saltationesque? An praeterea in vicinia crebra adfuit occasio sal- tandi?	
2.	Quinam coloni scandala- lum dederunt aut moribus aut ebrietate aut sump- tibus profusis?	
3.	Mercedemque ii, qui prae- sunt colonis, juste persol- verunt?	
4.	Fuitne colonis facultas confidenti lingua sua tem- pore aestivo?	
5.	Quid adhuc notandum? Subscriptio parochi:	

lis, qui praesunt colonis (провідникам), graviter commen-
davi, ut adeant Fraternitatem Vestram.

Pro istis laboribus officiisque, quae pro salute parochia-
norum meorum praestiliisti, gratias quas possunt maximas jam
nunc ago.

Cum Ave fraterna addictissimus

.....

Не треба доказувати, що таке письмо, вислане до па-
роча місця побуту наших робітників, принесло би їм дуже
богато користій а душпастиреви улегчило би опіку над ними.
О тім однаке треба рівночасно повідомити робітників і їм
наказати, щоби радо приняли опіку місцевого пароха і йому
возинували ся А то в Німеччині буває часто так, що наші
робітники дивляться на вмішуване місцевого съященика у їх
житя з недовір'ем а навіть ворожо. Письмо до німецького
сьященика і квестіонар може бути написаний німецькою-
мовою.

3) До робітників треба часто писати листи
а окремо до їх провідників. Наші люди такий лист від
своїого пароха дуже собі цінять і по кілька разів його відчи-
тують. В тих листах погреба звертати увагу на те, як наші
робітники живуть на чужині, чи щадять гроші і де їх від-
силають

4) Незвичайно корисне для робітників є писати листи
до їх роботодавців. Ті звичайно інтересуються житєм
наших робітників і мають добру волю їм бути помічними
прим. в щаджуваню грошей, у виборі книжок до читання,
в улегчуваню бувати на богослуженях і т. д., однаке нема
ком' бути посередником між роботодавцем а робітниками.
Многі роботодавці прим. в Саксонії минулого року заявили
виразно нашему місіонареви, що для наших робітників самі
будуть провадити бібліотеку, аби іно хтось ті книжки доста-
вив. У тім очевидно помічним може бути тільки душпастир
робітників, однаке він повинен бути з роботодавцем у постій-
них листочних зносинах. Добре також організувати робітників
в просвітні товариства.

5) До опіки над робітниками за границею на-
лежать в головній мірі місії. Як би з одного села
вийшло прим. кілька сот робітничів, воно найкрасше було би,
щоби сам парох їх відвідував. Через те він навязав би тіс-
нійші зносини з роботодавцем, на місци осудив би їх потре-
би, усунув би можливі згіршеня і непорозуміння між робото-
давцем а робітниками, вкінці в зимі знов би з власного до-
сьвіду як і які науки виголосити до робітників. У нас однаке
з поодиноких сіл виїздить на роботу що найбільше по кіль-
кадесясть осіб, а й ті часто не держать ся разом, тільки роз-
ходяться по всій Німеччині. З уваги на то для душпастиро-

ваня робітників в Німеччину мусить виїздити осібно призначені на те съвященики так звані місіонарі. Задля браку сталої організації нашого Духовенства в тім напрямі успіхи місії для н ших робітників за границями краю у відношено до загального числа робітників є досить незначні. Перший був виїхав на місію теперішній Вспреосв канад. Епископ о. Ник. Будка 1911 р. до Познанщини, де заосямотрив св. Тайнами 409 людей. В 1912 р. місія вже була розширенна на провінції: Ганновер, Мекленбург Гольштайн і Середній Шлезк; св. Тайнами заосямотрено 1732 робітників, а кілько робітників було в Середнім Шлезку місіонар узвіті не подав, згадав тільки загально, що звідав 75 місцевостей. В 1913 р. наші місіонарі були заняті в Саксонії і князівстві Ангальт, цілім Шлезку і у графстві Гляц. Поморю, Брандебургії і Познанщині. У всіх тих провінціях крім Познанщини, вони висповідали 8.281 робітників; кілько людей було висповіданих у Познанщині не знати, бо місіонар у своїм звіті сего не подав.

Се були самі рільні робітники а до фабричних робітників, крім о. Ганицького у катовицькім округі, до тепер відто не звідував ся. Як припустимо, що 1912 р. місіонар в Середнім Шлезку висповідав около 1900 людей а 1913 р. в Познанщині около 500 осіб, то у відношено до загального числа робітників, в трох послідних роках занятих при рілі, 1911 р було заосямотрених св. Тайнами 0·85%, 1912 р. 8·4% а 1913 р. 16·9%, всього числа рільних робітників. Що зділав для робітників у мисловицькім округі о. Ганицький не знати, бо не маємо з його діяльності ніякого звіту. П сля обчислень робітничої централі 1912/13 екон. р. в Мисловицях одержали лег тимаций 47 364 (51·9%) а в Катовицях 14.443 (15·8%) наших робітників. Розумієть ся, коли б о. Ганицький мав собі до помочи принайменьше двох метких сотрудників, він міг би для наших робітників зділати дуже много, а так успіхи його праці помимо найбільших зусиль мусить бути обмежені Вкінци праця о. Базюка в Бремені не входить тут в рахубу тому, що його духовна опіка відносить ся головно до людей, котрі через Бремен виїздять в Америку.

Ми бачимо, що для духовних потреб робітників в Німеччині досі зділано дуже мало, а всякі змаганя до того розбивають ся головно о брак потрібних фондів на удержанє сталих місіонарів, які після думки многих католицьких съвящеників в Німеччині а навіть самих роботодавців найкрасше могли б зарадити лихови. Як би ми могли в кождій німецькій провінції, де працюють наші робітники, мати бодай по одному, а де велике число робітників сего вимагає, по кількох наших съвященників, котрі чи то літом чи зимою обїздити

ли-б свій округ, справа опіки над емігрантами в Німеччині була би рішена.

Де ж роздобути потрібні фонди? На мою думку удержанє місіонарам повинні дати: 1) робітники, бо тутходить о їх дочасне і вічне добро, 2) роботодавці, бо від доброго і морального поведення робітників залежить більша видатність їх праці, 3) ряд, котрий є обов'язаний опікувати ся населенем краю, 4) церков себ то вірні остаючи в краю і їх Духовенство, котрим залежить на моральності їх братів та сестер за границями своєї парохії. Справа першого жерела може бути порішена щойно тоді, коли еміграцію наших людей зкермуємо через наші власні бюра. Нехай би кождий наш робітник, що вибирає ся на роботу в Німеччину, на свої духовні потреби зобов'язав ся річно заплатити іно 25 фен., ми напевно одержали би округлу суму 20.000 марок річно. Треба додати, що наші люди в Німеччині дуже радо складають ся на потреби місіонара, потреба іно у тім організації. Друге жерело удержання місіонарів нині вже як би рішене. Роботодавці в Німеччині відносять ся до наших місіонарів дуже прихильно, бо переконали ся, що місія між робітниками і їм приносить великі моральні та матеріальні користі. Тому з малими вимками вони місіонарам радо дають підводи а навіть удержанє. Більше від них домагати ся не можемо. — Ряд рік-річно повинен давати на місії більші запомоги, бо то в в його інтересі. Що-ж до четвертого жерела, то ще 1911 р. наш Високопреосв. Митр. Ординаріят вилав таке розпорядженє ч. 4343 з 15. V. 1911 р. (Л.-Еп. Вѣд. XXIII. 7.):

„На цѣли духовної помочи для переселенців (місійні і видаване відповідних поучувань) заряджуємо, щоби в кождій парохії на празник Благовіщення Прч. Діви був з відповідною промовою відсьпіваний соборний акафист до Прч. Діви, путеводительки, на інтенцію наших нещасливих емігрантів і була заряджена складка по церквах, а лепти належить передати на соборчуку референтови справ еміграційних, щоби разом переслав до Ординаріяту. Виказ жертв буде все оголошений у „Вѣдомостяхъ“. Такі складки мають всі народи, дбаючи про своїх земляків-емігрантів, і з них мають десятки тисяч на утримуванє сталих місіонарів для них на чужинї“. На обов'язок збирання датків на місійні цѣли Високопреосв. Митр. Ординаріят пригадує Духовенству ч. 1329. з 13. II. 1912 р. (Л.-Еп. Вѣд.) а опісля додає: „Се одна з найважнійших справ, длятого просимо нею совісно заняти ся для добра бідних вірних і церкви“.

Так представляю собі опіку над нашими людьми, остаючими на зарібках поза границями рідної землі. Добре було

би, щоби наше Духовенство розвинуло над тим ширшу дискусію а всякі уваги могли-б послужити вказівками для рішень дивцевального собора, який мабуть сего року відбуде ся а на якім справа нашої еміграції буде предметом нарад.

o. Ник. Садовський.

Як жити на чужині?

Слава Ісусу Христу!

Дорогі Братя і Сестри! Ви вибрали ся на якийсь час на заробок далеко далеко в чужину... Ви виїхали з рідної Вашої съятої землиці... Опустили Ваших Отців, Мамів, Братів, Сестер, приятелів і знакомих... Неодні з Вас полишили навіть свої дорогі діточки, бо не могучи їх взяти зі собою, межи родину і добрих сусідів пороздавали...

Так, Так! — Ви полишили все, що мали на съвті дорогої та пішли в чужину, бо нестатки, біда з рідної землі Вас вигнали. Ви пішли, щоби знайти для себе і для своїх кусок хліба та який гріш заробити. Бо щож має робити бідний чоловік, як йому біда доскулюч ?!

А щоби Ви знали, як маєте на чужині жити, то прочитайте собі отсе письмо, що Його писав той, що також їздив на чужину, що придивився добре житю наших людей та списав коротко те, що нашим людям, котрі їдуть на зарібок, конечно треба знати.

Письмо те не мас іншої цілі, як тільки ту, щоби бути якби дорожовказом в житю для наших людей на чужині. Тож прочитайте його!

1.

Подорожуючи по Німеччині з одної місцевості до другої — а був я в 52 місцевостях — переконав ся я, що багато наших людей не знає,

„ХТО МИ Е?“

А се сором для всіх нас... В Німеччині можна здібати робітника Німця, Поляка, Москала... Кождий з них знає, „хто він с?“ А спітати нашого чоловіка „хто він е“, то він тобі скаже, що він Галіцян — він не знає, що він Русин. А се сором! Тому кождий наш робітник повинен знати, що він е Русин-Українець, не Поляк, не Москаль. Він є Русин, бо отець і мати його Русини, бо його рідна мова руська; бо вродив ся і виріс на руській землі, бо любить свою руську рідну землю.

Се треба кождому Русинови-Українцеви знати на чужині і всюди явно визнавати,

бо треба і те додати, що чужинці а передовсім Німці наших людей Русинів більше люблять і шанують, як інших...

Не менше від того с дуже важна річ знати кожому нашому чоловікові на чужині, що кождий з Вас с

Католик,

бо належить до великої родини Християн, у котрій Папа римський є отцем; кождий з Вас є католик, бо узнає Папу римського як заступника Ісуса Христа на землі і яко видимого голову Церкви; католик, бо вірить в то всео, що католицька Церква учить; католик, бо любить свою католицьку Церкву; католик, бо жис чесно, побожно, по католицьки...

Отже памятай, Брате і Сестро, та не забувай, що Ти Католик, і що Ти Русин-Українець.

2.

Друге, о чім кождий повинен памятати, то є те,

на що він в чужину пішов?

А на щож іншого, як не на заробок? Пішов, щоби заробити який гріш, щоби зароблений гріш зложити і заощадити та до дому привезти...

Тому працюй, Брате і Ти Сестро! щади! не марнуй! І дійсно майже всі крім деяких щадять. Майже всі лівчата

щаดять і посилають гроші до дому своїм родичам.

І дуже красно вони роблять! Так нехай всі роблять! Той гріш, який заробите в тиждни, діліть на три частини. Одну частину ужийте для себе на закупно конечно потрібних річей, чи хустини, чи чевреків, чи сорочки; але тільки те купуйте, що є конечно потрібне. Другу частину складайте та заощадіть на пізнійше. А третю частину пішліть до дому родичам, чи дітям чи може жінці.

Так робіть всі, а не інакше! — тоді й біди не зазнасті ніколи! Якби хто інакше робив, якби не щадив, або не посылав до дому, якби — не дай Боже — забув за своїх бідних родичів, жінку або дітей, той дуже зле робив би і мавби тяжкий гріх.

Молодіж а передовсім хлопці повинні навчити ся поступової і розумної німецької господарки, щоб повернувшись додому показати, як розумно газдувати.

Яка би то була велика користь для нас, якби наші хлопці, що йдуть до Німеччини, навчилися так як Німець робити коло поля, а потім то всео застосували в дома у себе!...

Передовсім нехай навчаться німецької точності, ѿщадності, ладу і порядку, а найбільше розумної поступової господарки. — Адже: Німець пан так уміє коло землі ходити, так знає її справити, що земля, нераз пісковата, глинковата дає йому два рази більше, як наша земля, що є з 3 і 4

рази лучша. В нас оден морг видає 5 до 7 метричних сотнарів збіжа, а в Німеччині дає 11 до 12 — два рази більше. А чому? Тому, що Німець знає і старає ся землю добре обробити, а ми ні...

3.

А вже кожному треба пам'ятати, що на чужині більше як дома треба **чесно і по християнськи жити**.

А по християнськи жити, то значить: гріхустеречі ся та добре робити. Тому пригадаю Вам, яке повинно бути христ. житя?

а) Коли рано встанеш, не говори нічого, доки не зробиш на собі побожно знаку св. креста. Але той знак св. креста робіть добре! не як будь! Раз звернув мені увагу один протестант, що наші люди так часто махають рукою... Я не знав, о чим він говорить... А догадуючись, що він говорити може о знаку св. креста, показав йому на собі, що вони роблять крест. На те він відповів, що то, що они роблять то не крест, але щось подібного, якби відгонили від себе мухи...

Отже бачите, протестант звернув увагу на таке непобожне крещене ся. Тому, коли робите знак св. креста, то робіть побожно!

Потім всі ті, що належите до Найсолод. Серця Ісусового, скажіть: „Найсолодше Серце Ісуса моого Тобі жертвую цілий нинішній день“... або: „Ісусе, Маріє, Йосифе! Вам віддаю

моє серце і мою душу“ — та відмовте молитви...

б) Відтак обмийте ся чисто! Ти, Брате чи Сестро, читаючи се подумаєш собі: „адже я се знаю“. — Добре, що знаєш... Але чи так робиш? Я знаю, чому се пишу... Будучи в ріжних місцевостях по фільварках в Німеччині, я здивував людей брудних і хорих на очі... Я сказав роботодавцеві, що треба післати по лікаря... На се відповів Німець, що причиною слабости є бруд і нечистість, бо декотрі наші люди не миють ся, хиба десь колись і то як будь — тому нічо дивного, що хорують на очі... Возьмім приклад такий: Цілій день був при машині, що молотить збіже... Повно полови, пороху нападає в очі, а коли не вмиває ся добре, то тоді сей порох з дня на день що раз більше в'їдає ся в очі — і чоловік хорує.

Для того уважай, Брате і Сестро, на чистість коло себе та не роби сорому нії собі ні другим!

в) Коли сідаєш до їди або встаєш від їди, то не забудь бодай перекрестити ся, а як маєш час, змов „Отче наш“. Кождий протестант мовить коротеньку молитовку перед їдою і по їді...

г) А коли по скінченю роботи о 7 год. вечером вже повечеряєте, то перед спанем всі, що є в одній кімнаті, клякніть і змовте всі разом спільну молитву. Один, що вміє читати, нехай голосно читає, а всі другі нехай поволи повторяють. В кождій кімнаті нехай

буде духовний провідник, а між дівчатами духовна провідниця, що повинні уважати на те, щоби всі відмовляли молитви і добре та по божому поводилися.

Нехай не буде так, як я видів і на що скаржилися другі. Хоче один молитися, то другому байдуже. Він кричить, свариться і так перешкаджає другому молитися. Той зачинає кілька разів і не може скінчити, а нераз мусить утікати на подвір'я, щоб помолитися...

Се гріх! А того гріху не буде, коли будуть всі молити разом!

По молитвах всі вечером відсьпівайте пісню до Пречистої Діви. А хто належить до Брацтва Найсолод. Серця, нехай змовить 10 Богородице Діво і Отче наш...

Так живите в будний день!

А що до неділі — то як знаєте кождий з Вас повинен піти на Службу Божу. Але тому, що до тепер єще в Прусах нема наших священиків, щоби могли відправляти в кождій місцевості Службу Божу — тому нехай кождий з Вас довідається, де є найближча німецька католицька церква? Там ходіть що неділі. Та хотіть не буде розуміли богослуження, бо там відправляється по латині і по німецьки, то однак по винні Ви йти до церкви, бо там є Ісус в Найсвятійшій Тайні утаєний. В церквах маєте побожно заховуватися — держати руки зложені і молитися. Не вільно плювати, ні що будь говорити ні розмовляти.

А де нема катол. церкви, або хто не може піти, то нехай в комнаті, де мешкає, о тім часі коли відправляється Служба Божа, клякне, відмовить щоденну молитву, відсьпіває акафист або яку пісню. Дехто відмовляє 33 Отче наш, 5 р. Богородице Діво і Вірую на памятку 33-літнього побуту Ісуса на землі.

В неділю чи в яке свято. Ви повинні збиратися разом на спільнє читання побожних і добрих книжок. Кождий робітник повинен мати при собі дуже добру і дуже красну книжочку Нашого Дорогого Митрополита „Памятка для руских робітників“.

В тій книжочці всю знайде, що йому треба знати на чужині і її треба конечно прочитати. В кождій місцевості, де є кілька робітників, повинні запреноумерувати собі „Місіонера“, що виходить в Жовкві.. Пішліть одну марку, а будете мали що читати через цілій рік...

Коли вам треба яких книжок або молитвословів, то пишіть так: ОО. Wasylyjane w Żowkwi — Galizien. а ОО. Василияни до тижня. Вам вишлють! тілько не забудьте післати свої адреси і гроший...

А тепер приходимо до дуже важної справи, а іменно: як опровадити неділю по полуничі?

Неділя в Прусах, то щось найстрашнішого!

В Прусах в неділі і свята справляють ріжні забави... А що наші люди не вміють інак-

ше бавити ся, як при килішку і шклянці, тому звичайно пить, упивають ся, потім сваряться і бути ся та сповняють єще ріжні інші тяжкі гріхи. І так нераз пропивають і марнують все, що через цілий тиждень заробили...

Щож на се сказати?

Я Вас, Братя і Сестри, спитаю одно. Скажіть Ви мені, по що Ви пішли в чужину? Чиж не тому, бо біда Вас вигнала, бо не було кавалка хліба, бо не було що дати істі дітям, бо не було де заробито?

Отже Ви пішли, щоб заробити собі і своїй рідні на хліб.

Тому то Ви, щоб заробити на той хліб, тяжко працюєте.

Цілий тиждень хильцем зігнені посугаєте ся по полу.... Часто не один чує тяжкий біль в голові... Нераз під грудьми корч стисне... Нераз жили руки Ваших витягнені не дають Вам заснути в ночі...

А майже кождий потом обливається ся через цілий день. А всьо для того, щоб заробити марку-гріш.

Чиж годить ся, щоб той так тяжко запрацьований гріш пустити марно?

Чиж не є се гріх пропивати та марнувати?

Чому ж Ви на чужині забуваєте, що Ваш Отець, Ваша Мати не мають кавалка хліба, не мають соли, а сього тяжкого року навіть барабольки не мають???

Чому ж забуваєте про них?

Чому ж Ви забуваєте о тім, що Ви маєте до дому приїхати

ти тай то, що Ви заробили, привезти?

Я знаю одного парубка що був в Німеччині, а що любив забавляти ся, промарнував всю із нічим приїхав до села. Люди-сусіди питают, що заробив?... Він нічо на те. Мати питает цікава, що заробив?... А син перед мамою признається, що нічо не привіз, бо всю пропив...

Мамі було дуже жаль тай встидно, що син змарнував цілий рік... Пішла до каси, позичила 40 кор. тай показувала людям, що син заробив гроши і що їй дав 40 корон а решту собі лишив... Зробила она те зі стиду, що її син такий марнотравний!

От видите, до чого довело його пиянство.

Не конець на тім! За пиянством йдуть інші гріхи, сварка, бійка, розпуста...

Зберуться хлопці і дівчата в неділю пополудни на музику — то гуляють, п'ють веселять ся! А найбільше на таких забавах злий дух гуляє... Він тоді зводить всіх на злу дорогу. Найлекше вдає ся тоді гріх нечистоти. От як злий дух робить! Коли вже зійдуться хлопці в одній квартирі — штубі зараз роблять складку і приносять пива, вина або якого іншого трійла. Скоро вже почне в голові шуміти, тоді хлопець починає висказувати свою любов дівчині, що осьто він дуже її любить, що з нею оженитися... що без неї жити не може... А то всю неправда; він так говорить, щоби

невинну дівчину нещасливою зробити...

Дівчина, коли вона чесна, розумна, твереза і побожна, то зараз пізнає, куди воно йде? Але коли вже, Боже борони, випила шклянку пива або чого іншого, або з'їла який цукорок, що їй дав — тоді она думає, що хлопець говорить правду, увірить і пристане на гріх...

Тоді вже пропала... Вона згубила свою душу, втратила свою невинність і чистоту, втратила спокій свого серця і вже не перестане проклинати себе і свою долю, не перестане плакати та слезами заливати ся аж до кінця свого життя. І тому нераз неодна така нещасна дівчина зведена не вертає вже до рідного вігця, до мами — мусить зі встиду лишити ся вже на чужині...

Длятого, Братя і Сестри, жийте невинно! Ти дівчино! коли Тебе намовляє який зіпсуюти хлопець — я виразно скажу, злий дух — до гріху, то памятай добре, що то найзавзятійший ворог, що напосівся на Твою честь, на твоє здоров'я, на Твое житє, на Твою душу...

Не вір йому, що він Тобі каже, що Тебе любить... Від тої його диявольської любові Ти будеш слезами заливати ся ціле жите. Твій Отець і Твоя Мати борше до гробу підуть з жалю за Тобою... Твої брати і сестри Тебе виречуть ся, ціле село буде на Тебе пальцем показувати, а Твоє дитя буде звати ся від всіх людей "байструк". Ти будеш у гробі

а рідна Твоя дитина буде Тебе проклинати...

Дай ся скорше закопати живцем до гробу, як пристати на гріх...

Робіть так, як то одна розумна і побожна і чесна дівчина Катарина зі села Королівки товмацького повіту зробила...

Коли такий спокусник докучав їй в ночі, она гонила раз і другий, — але то не помогало. Тоді вона взяла добрий бук, держак від сапи і поклала коло себе, а другу дівчину попросила, щоби мала коло себе коновку води... Як той опир в ночі прийшов і не давав їй спати, то одна взяла друк до рук та друком голова не голова куди попало, а друга тимчасом водою зливала, щоб не дуже боліло.. Так зробили тільки раз і вже по тому всі дівчата мали спокій...

Так всі робіть та стережіть ся на чужині злих людей!

Ви, дорогі Братя і Сестри, не думайте, що всі люди на сьвіті є добрі...

На сьвіті є добрі люди, але є і злі, є зіпсuti, фальшиві, облудні і грішники, є такі навіть, що Бога не боять ся, що чигають на Вас, як той лис або яструб на бідне куряtko, щоби його у свої кігті вхопити, покусати, пошарпати на кусники подерти...

• Тож стережіть ся злих людей!

Ось то булаши коротка наука до Вас всіх, котрі є в чужині!

Перше: Не забувайте за Бога! Без Бога ані до порога! Друге: Не забувайте за свою рідну землю! за своїх родичів! Памятайте, що Ви католики! Держіться своєї віри! Памятайте, що Ви Русини-Українці!

Памятайне що Ви пішли

в чужину, щоби заробити. Працюйте і щадіть! Не марнуйте ані сотика! Стережіться гріху пиянства і нечистоти!

Жijте по божому та вертайте щасливо назад домів...

Ради, інформації і вісти.

В Німеччині вже нема роботи, тому нема по-що без попередного пересувідчення ся, що роботу дістанете, туди виїздити. Після донесення „Польського Товариства еміграційного“ в Мисловицях в першій половині березня кілька тисяч сезонових робітників з Галичини надармо очікували роботи. По кілька тижнів вони живуть під голим небом перед страшною нужди. Серед них почав ширити ся голодовий тиф. Щоденно через Краків переїздить множество робітників з Німеччини, котрі повертають тому, що не знайшли роботи. Вони повертають домів о жебранім хлібі в тім часі, коли інші що раз прибувають на їх мсце.

Звідки инде довідуємо ся, що наших робітників під теперішнім хвилю в Німеччині в до 120.000 так, що більше іх не потребують, бо всі місця праці вже є заняті. З уваги на то наших людей треба осторігати, щоби не виїздили на непевне і не протрачували ся. Потрібні інформації, де знайти працю і як до неї дістати ся, дає „Руське еміграційне товариство“ у Львові, ул. Городецька 95, яке недавно одержало від правительства концесію на бюро посередництва праці. До него радимо по всякі потрібні поясненя звернути ся.

Торговці дівчатами в Мисловицях. Недавно арештовано в Мисловицях якогось Люbelьского, агента німецьких корабельних товариств, а майже рівночасно поліція арештувала в Сосновицях другого торговця дівчатами, який в своїком Люbelьского, і якусь жінку, що їм у тім огиднім ділі помагала.

Для певнійшої остороги наших дівчат перед того рода людями варто віднати спосіб поступовання Люbelьского. Перед семи роками Люbelьский „працював“ в Королівстві (в Росії), де обертає головно в купецьких кругах навязуючи ряд видуманих інтересів, котрими закривав процеси торговлі живим крамом.

У Варшаві він до своїх „торговельних бюр“ наймав дівчат, навіт інтелігентних, які в короткім часі при помочи

джигунів, остаючих у него на службі, позбавлював невинності в підступний спосіб а нерав насильно. „Готовий“ вже опісля крам висилав до німецьких пристаний, а звідси перевозено ті нещасні жертви до американських публичних домів. Вкінци виданий поліцією, з якою з початку жив в згоді оплачуучи ся їм будь грішми будь в „натурі“, зістав засуджений на вигнаннє в архангельську губернію, а звідтам утік до Австрії.

Тут перебуваючи з черги по всіх більших містах, Любельський дуже скоро порозумів ся з усіма торгорцями дівчатами, котрі його високо цінили ізза його сориту та промисловості. З Галичини вивіз немало дівчат до Америки а потім волочив ся по інших краях Австрії, вкінци висліджений поліцією зістав вигнаний раз на все з границь нашої держави

Тепер Любельський осів в Мисловицях, вступив на службу до еміграційного бюро „Гамбург-Америка“ Вайхмана. В Росії і Галичині Любельський мав своїх агентів, котрі до Мисловиць спроваджували дівчат. При помочі перекупства Любельський з'єднав собі пограничну поліцію на росийській і пруській границі так що на просторі кількох кілометрів коло Мисловиць зніс цілковито пограничну контролю. В наслідок того він міг обертати ся „під надзором поліції“ зовсім свободно так, що його почали називати „царем границі“.

На основі слідства виказано, що Любельський дівчат, призначених до домів розпусти, відділював від загалу емігрантів і запроваджував їх до осібних помешкань, де придержував їх по кілька днів, подаючи харчі через шпару в дверях, а опісля ранішнimi поїздами відсилав у дальшу дорогу. Між нещасними жертвами найбільше було молодих жидівок, яких зтягав при помочі „пециялістів від женячки“ себ то агентів, котрі перед фальшивими рабінами „брали з ними шлюб“ а потім яко їх „чоловіки“ вивозили на місце призначення. На тім інтересі Любельський заробляв річно до 70 тисяч марок.

За всі ті вчинки Любельського засуджено на 9 літ тяжкої вязниці, 12 тисячів марок гривни і на 10 літ утрати горожанських прав

Отаке то дієть ся з недосвідченими дівчатами, котрі не зважаючи на перестороги родичів та старших так і пруть за границю рідного краю. Нехайже хоч тепер будуть розумніші і ніяким агентам, що ім обіцюють десь там далеко в Америці чи навіть в Німеччині високі зарібки, не вірять, бо опісля може бути запізно. Найкрасше робить та дівчина, котра на еміграцію зовсім не пускається.

Між Рекою а Америкою. Правителіство почало переговори з корабельною фірмою Кунарда в ціли утвореня но-

вої дороги між Рекою а Нью-Йорком. Угода правительства з пулем вістала вправді зірвана, однаке правительство є готове її відновити, коли товариство з'обовяже ся не вивозити таких емігрантів, котрим австро-угорські закони забороняють еміграцію. Корабельні предприємства, належачі до пулу, мають з'обовязати ся не вивозити тих австрійських горожан, що мають 17 до 25 літ життя.

Міністерство внутрішників справ видало розпорядження, на якого основі при віденській дирекції поліції утворено осередній уряд для нагляду над еміграцією. Урядники тої нової інституції від всіх осіб, що задумують виїхати за границю або навіть подорожують в межах держави, будуть мати право домагати ся виказання ся посіданем потрібних документів.

Многі часописи висказали справедливо побоювання, що та інституція для робітничої людності а навіть для інших осіб, що прим. виїздять за границю в цілі поратування здоров'я або яких інших причин, може стати ся жерелом багатьох трудностей і страт. Для підтвердження іменно тіжсамості особи задумують впровадити рід паштортів, навіть для подорожників в межах держави, які будуть заосмотрені фотографією їх посідачів. Віденські часописи запримічають, що розпорядження ц. к. Міністерства внутрішніх справ спротивлюється виразним постановам закона про особисту свободу кожного горожанина.

Біл Борнета мабудь не увійде в життя. Його поборюють президент Вільзон а навіть приятелі і політичні приклонники Борнета. Передовсім виступають против жаданю, щоби імігрантів на американську землю піддавати осібному іспитові а тих, що його не відержали би, завертати домів.

В уваги на то, що президент освідчив ся против сего закона, члени сенату звернули ся до него з просьбою, щоби він відбув з ними нараду і висказав свої погляди.

Після заяви Вільзона і низки знатніших мужів сей біл не має прихильників в цілім краю, противно спричинює велике невдоволене усіх переселенців, що настало осіли в Америці. Крім того президент висказав свою думку, що той біл викличе більше зла ніж добра а також, що може спричинити непорозуміння між Союзними Державами а тими краями, на котрих противіміграційний біл найбільше відбувся.

Приклонники білу однаке не уступають і бажають уратувати бодай його частину, тому задумують в сенаті предложить інший біл до затвердження.

Смерть під колесами желізниці знайшов наш емігрант Грицько Юхник, родом з Улюча пов. Березів враз з трома іншими робітниками, коли йшли шляхом желізниці Делеваре енд Гудсон. „Нове Жите“ (II. 7). подаючи о тім

звістку згадує, що покійний був членом брацтва Пресв. Богородиці і товариства „Згода Брацтв“ у Оліфант Па. В. Й. п.

Шість українських родин 1913. р. приїхали до Бразилії на колонію Сенадор Коррея. — Місіонар Бразилії IV. 2.

Католицький рух в Бразилії. Послідними часами католики, осілі в Бразилії, беруть ся енергічно до організаційної праці над здобутем належних їм прав у публичному життю. Як відомо, закон про розділ церкви від держави в Бразилії, який прим в Союзних Державах півн. Америки ісповідникам кат. Церкви запоручив повну свободу а навіть опіку визнавання своїх католицьких застережень, у Бразилії був звернений головно против католицької Церкви.

І так ліберельні правительства Бразилії через цібий ряд літ продумували іно над тим, якби вплив католиків в публичному життю держави як найбільше облежити. Стремлінє до уведення розводів кат. супружеств, недопущене бразилійського посла при Ап. Простолі, прогнане католицьких монахів і плянове спинюване їх праці около навертаня Індіян, замешкуючих дікі праліси полудневої Америки, бажане знести недільний відпочинок для робітників а вкінці усунене всякого впливу католицької релігії в школі, у війську, у воєнній флоті, по вязницях і по всіх урядових заведенях так, що католикам є впрост заборонене виконуване своїх релігійних практик як прим. слухане Служби Божої або принімане св. Тайн навіть в годині смерти — отсе висліди ворожих католицькій Церкві стремлінь дотеперішніх правителств Бразилії. А що таке поступоване спротивлювало ся третому параграфові 72-ого арт. державного закона про розділ церкви від держави, в якім всім особам, товариствам і релігійним ісповіданям признається ті самі права, се вже тайна самих правителств, як вони одно з одним уміли погодити.

Сего року має прийти до вибору нового президента. Кандидатом є др. Вен. Браза в Ітажуба на президента а Урбан дос Сантос на заступника президента. Користаючи з того католики Бразилії зладили квестіонар, в якім вивідують, як ті будучі державні мужі відносяться до найпекучіших потреб католиків. Сї питання вручила їм обом осібна комісія, зложена з пп. графа де Лям, о. Ріказдіна Севе і д-ра Плясіда де Мелло. Відповідь одержали спершу устно а опісля на письмі для оголошення бразилійським католикам. Відповідь крім справи съятковання неділі випала для католиків вдоволюючо, тому католики постановили при найближчих виборах голосувати на д-ра Бразу яко президента а Урбана дос Сантос яко його заступника. Що до съятковання неділі будучий президент заявив „Я є в основі і з пересвідчення за недільним відпочинком. Після моєї гадки одна-

че він вяже свободу робітника накидуючи йому насильство на його повну волю“.

На кождий случай, коли б д-р Браза схотів повести нове правительство згідно із заявою, яку дав депутатії католиків, для католицької Церкви в Бразилії було б лекше дихати а тим самим лекше стало б під релігійним і просвітнім зглядом (справа приватних шкіл) й нашому народові, що заселює Бразилію. „Місіонар Бразилії“ (IV. 2.) однаке що до того сумніває ся, коли каже: „Так то відповів на найважніші справи католиків будучий президент. Та відповідю його не так дуже тішать ся всі, бож годі було п. Венс. інакше відповісти! Президенти своє обіцюють, але опісля свого держать ся. Католики свій обовязок в совісти сповнили, сповнив його устами п. Венеслав. Врочім поживемо, побачимо, як то буде за будучого шефа Бразилії“.

Бразилійські паперові гроші. Ряд Бразилії видав перед кількома неділями розпоряджене, що паперевий гріш, хочби не знати як був чистий, неподertий, не має ніякого значення, если підпис на нім чорнилом є нечиткий, або і зовсім його нема.

По інших державах підписи директорів банку є друковані, а у Бразилії писані рукою чорнилом. Ряд пустив в рух такі гроші узнаючи за вартістні, а потім каже, що не мають значення. В тій справі понесли ся з цілої Бразилії особливо з Парани і Пернамбуко жалоби до ряду у Ріо, щоби змінено сю установу. Для того міністер фінансів відкликав попередне розпоряджене. — Праця. II. 4.

Бразилійський епископ, Ексц. Іван Брага, серед Українців в Жангаді. Їх Ексц. Епископ куритибський їдучи до Пальмас а переїзджаючи через українську оселю Жангаду, вступив до тамошньої церкви, витаний нашими поселенцями. Ось як описув кореспондент куритибського „Компаса“ з дня 28. січня побут епископа в Жангаді і його працю вперед у бразилійській каплиці — опісля в українській церкві.

„Ми приїхали до Жангади перед полуднем і у гостинного Італійця ми мали нічліг. Сейчас Епископ почав свою працю в каплиці деревляній. Жангаду замешкують Бразилійці, Українці, Поляки і дещо Італійців. О. Вонфатій, Францішканін з Пальмас (що товаришив епископові), в з роду Українець, міг отже добре розмовити ся зі всіми Українцями, Португальцями, Поляками і Італійцями. Він проповідав по українськи і по польськи. Через ціле пополудні і на слідуючий день рано епископ сповідав, хрестив, вінчав, миропомазував. Около 11 год. треба було у дальшу дорогу пускатись. По пів-годинній ізді вийшла насупротив епископа українська процесия, щоби у своїй церкві звитати гідного Гостя. Звітали епископа провідники процесії глубоким поклоном. Церков

Українців представила ся мов справдішне найкрасше, найчистійше пудело-ко. Великі двері (царські врата), котрі після східного обряду ділять вірних від престола, штучно і коштовно намаловані. Царські врата нині отворені з нагоди посіщення єпископа. На середині церкви стоїть стіл з хрестом; тут приходять прибувші вірні і набожно цінують. Єпископ не миропомазував, бо українські съященики миропомазують після свого обряду сейчас по хресті. Однаке єпископ звернувся до зібраних людей з вітцівським напімненем, перестерігав Українців, що один схизматицький съященик вдер ся тут проти волі духовної влади. (Єпископ говорив про о. Петрицького, котрого Жангадці часто до себе запрошують. — Прим. Редакції). Роздавши присутним на спомини образці ми рушили в дорогу. Бандерия їздців супроводжала нас милю за Жангадою". — Праця. II. ч. 4.

Листи з чужини.

Фабричне життя наших робітників в Німеччині.

„Вспов. Товариство опіки над емігрантами! Звертаю ся до Вас і дякую Вам сердечно за услугу, якої я від Вас не сподівався: що наші руські бюра (наше товариство не „бюро“ — ред.) так щиро займають ся емігрантами. І жаль мені дуже, що я так довго не міг з Вами познакомити ся. Бо скажу, що я довго навіть не знав про Вашу ширу опіку. Ви просите, щоби я написав до Вас чи богато тут наших людей працює. І я Вам тепер всючи опишу, але перше напишу дещо про себе. Я вже тут роблю шостий рік у одній фабриці. Походжу із жидачівського повіта з околиці Журавна. При кождім від'їзді я буваю у Львові і для того жаль мені, що я не міг так довгий час про Вас розвідати ся і з Вами устно познакомити ся у Львові. Я перший раз виїхав в тринацятім році житя на сезонову еміграцію 15. серпня 1909 р. і від того часу я що року виїжджаю до Німеччини все у одно місце а часом навіть і не їду до дому, але остаю ся тут на зиму і так працюю далі отак, як я тої зими зробив.

З моїх околиць тут нема нікого більше крім мене, ніяких вістей не чую про свою околицю, хиба стільки, що вичитаю в „Свободі“. Всі інші робітники походять з равського повіта. Рік-річно працює тут русько-українських робітників і робітниць сто до сто десять а навіть до сто двадцять, а переважно молодіж, бо старших тут нема; жонатих тут нема більше як 5%.

Є то фабрика сукна. Працьодавець наш є дуже добрий і він не має ніяких зносин з агентами та з бюрами. Робітники приїжджають сюди самі своїм коштом. Работодавець вибирає сам одного провідника (форарбайтера) з поміж тих людей. І так був один форарбайтер від 1909 р. до 1912 р. а потому він був тут щось завинив, то вийшов до дому. Від 1912 р. є вже другий аж до нині і може ще дальше буде. Той другий показав ся далеко ліпший від попереднього, бо за тамтого вели ся здирства і розпуста, а за того сего нема. Але за те той показується дуже противний організації, яка тут може дуже гарно розвивати ся серед так численної молодіжи і є тут дуже потрібна. Хотя він сам є Русин, то ані він ані нікому другому не позволяє вести організації. Хотя того ще ніхто не пробував, але вже тобє здалека виджу, що він є тому противний. І так, коли минулого року (1913) тут з'організували з 70-ох валедви 16 хлопців і їх фотографию помістили у календари „Просвіти“ на 1914 р., то він правда, що у тім не робив великої перешкоди, але поза очі ріжко говорив против організації а також говорив в очі, що його не тішить наша газета „Свобода“... За-то він приніс недавно і робітникам роздавав до читання польську газету (Oświata), яка виходить тут в Німеччині. Є то соціалістична газета і він примушував її читати, бо казав: „Читай, абись щось з неї розумів, як я тебе запитаю, чого ти дочитався з неї“. Так, так!

Тепер пишу Вам, що коли минулого року в Німеччині відбувалася місія для руських робітників, то не тільки що тут у нас не було (її), але інавіть були такі, що о тім не знали, хоть кільком я давав читати оголошення в „Свободі“, що того року вийде до Німеччини 12 съящеників, що будуть сповідали руський народ. То тут не було ані одного, хоть в Сагані (Познанщина? — ред.) в аж три католицькі церкви а я є певний, що тут були би тутейші съященики не зброяні одної для нас; ми тут що року зложимо ся по кілька фенигів, і коли припаде руське съято, то ми заплатимо і латинський съященик відправляє в той день тиху Службу Божу а наші люди є всі в той час в костелі. Нарід дуже радий, щоби на великодні съята тут був наш съященик, а знаю певно, що не пожалував би зложити на ту ціль 100 марок.

Прошу мені відписати, чи моглиби съмо тобє (місіонара — ред.) одержати і до кого маємо за тим уdatи ся... Ще прошу, як тільки вийде „Емігрант“ на 1914 р., сейчас мені прислати. Здоровлю Вас сердечно і працюйте далі так щиро для земляків. З поважанем

Духовні потреби робітників в Данії.

В часі моєї місийної подорожі минулого року по Німеччині один німецький урядник звернув мою увагу на те, що в Данії що року є занятих много наших робітників. Сам він був ссыдком, як один поїзд вивіз до Данії на роботу 5.000 Галичан (гл. Емігрант III. стор. 125). А що між тими „Галичанами“ принайменьше яка третя частина може половина була грецько-католицького обряду, о тім не можна сумнівати ся.

Той наш здогад потверджує оповіданє одної нашої дівчини, яка в осені минулого року повертала домів з роботи в Данії. Про місцевість, де вона працювала, вона не уміла нічого сказати, знала інше те, що повертає з Данії. Се впрочім стверджувала її ноша данських селян, якої не стрічаємо ніде в Німеччині. Після її оповідання наші робітники, особливо дівчата, служать в Данії по панських дворах навіть по три роки без перерви не вертаючи домів. На поодиноких фільварках є їх по п'ятнадцять, двадцять і більше людей. До церкви нікуди не ходять, бо католицької церкви ніде нема. Часами заїде який польський священик, але той сповідає іншо самих Поляків а наших сповідати не хоче. В дворі, де наша дівчина служила, минулого року був якийсь польський священик, котрий мав так сказати: „Хто з Русинів у мене висповідає ся і запричащає ся, той тим самим стається ся Поляком“. „Деякі, казала далі дівчина, сповідалися, але я не хотіла сповідати ся, бо полькою бути не хочу“. Тим вона виправдувала ся з того, що вже через три роки не приступала до св. Тайн.

Очевидно, що від польських священиків, звідуючих своїх робітників в Данії, нам не можна домагати ся, щоби вони заняли ся також нашими робітниками. Маємо однаке право ім пригадати, що яко місіонарі у відношенню до греко-католицьких робітників вони повинні станути на становищі католицьких священиків і не примішувати до чисто духовних справ своїх національних застережень. Се є несправедливе і для наших робітників деморалізуюче, бо між робітниками витворюється ся хибне пересвідчене, що ім без відступства від своєго рідного обряду невільно сповідати ся у римо-католицького священика, а то є неправдиве і спротивлююче ся постановам Апостольського Престола. В наслідок такого поученя „польського ксьондза“ робітники не приймуть св. Тайн у римо-католицького священика навіть непольської народності, набравши ся хибного пересвідченя, що через те вирікають ся свого обряду. Тому лучше булоби, щоби такі „польські ксьондзи“ нашим греко-лікам св. Тайн впрост відмовили, ніж щоби ставленем своїх

услівій їх деморалізували і управляли певного рода симонією.

До Данії рік-річно виїздить на роботу до 15 000 польських робітників, а душпастирською працею серед них від ряду літ є занятий Всн. о. Шиманьскі, висланий там краківським єпископом. В Копенгагзі, де живе около 2.000 Поляків, він построїв польську каплицю, бібліотеку і школу, в якій може знайти приміщене до 30 дітей. Працю о. Шиманського попирає данський католицький єпископ, Вспрес-осв. van Euch. Недавно було в Kjøge-i Warszewski-м оголошена стаття о. Йосифа Рокошного, написана на основі його розмови з о. Шиманським. Ся стаття була передрукована в краківськім Czas-і в числі з 20 грудня м. р. Між іншим ми там читаємо: „Тут (в Данії) нема церковної єпархії, нема дієцезій, деканатів і парохіяльних урядів. Є тільки один єпископ як апостольський делегат, котрому підлягає в поодиноких містах кількох съящеників, що опікують ся невеличким числом місцевих католиків. Поляки (тим більше наші робітники — ред. Ем.) є для них іно тягарем“.

З уваги на то моральність робітників мусить бути як найгірша. О. Шиманьскі о тім так оповідає: „Часть (робітників) працює у фабриках окрестности, інші беруться до першої ліпшої роботи, утримують спелюонки для своїх краян або грають роль покровителів, інші знову крадуть, рабують, мордують. Вони замешкують один простір і живуть в нужді. Своїми любовниками на вулицю висилані жінки жебрають з дітьми на руках. Тому Данці стережуться стрінеш пяного, то з певностю треба приняти, що се є Поляк, стане ся крадіж, злодієм є Поляк, рабунок, злочинником Поляк. Протягом послідних літ дійшло до того, що Поляком погорджують, що його назва означує щось ледяще і нікчемне. Се знають жиди і хочби в цілім съвіті подавали ся за Поляків, тут не назвуть ся Поляками. З нагоди устроєного недавно дня цвітів оголошено в часописях статю, якій дано наголовок: „Хто здискредитував в Копенгагзі день цвітів?“ В статі доказувано з обуренем, що дві Польки постарали ся о легітимації і покрали зібрані на вулицях гроші. Пятновано ся яко нечуваний злочин, який могли сповнити іно люди з Польщі. В ілюстрованих письмах репродуковано знімки жебраючих Польск. Недавно писала часопись „Ryget“, що польський елемент є здеморалізований і для Данії шкідний“.

Свої відвідини робітників о. Шиманьскі описує, як слідує:Іду (до них) в товаристві, щоби мене не убили або не набили. Дивлять ся на мене так, як би мали против мене найгірші наміри. Се є сумнє, однаке я приєднав собі кілько мени цілком відданих осіб, в яких товаристві відбуваю відвідини. Надібую нечувані ситуації, бачу нори пренайбільшої

нужди. Розмовляю з ними, прошу, пояснюю. А вони що на те? Коли я до них був лагідніший, неповажали мене, кпили з мене, обдурювали і давали мені відповіди як дурному чоловікови, щоби мене висьміяти. Тепер однаке, коли я **мою тактику** змінив і став ся острійшим, зробили ся уляглійшими і мовчать, тільки часами чую, як дехто з кута бурчить: „Не дуйте ся так, тут не Польща“...

Здається мені, що більше слів для представлення морального занепаду робітників в Данії не потреба. Першим обовязком нашого Духовенства є наших робітників всіми можливими средствами здергувати від гляданя роботи в Данії. З другої-ж сторони заходить поважне підохрінє, що в Данії, особливо по фільварках, вже є много наших греко-католиків. А як так, то на цілковите здеморалізоване їх оставити не можна. Помочи їм можнаб в той спосіб, колиб наші душпастири постарали ся о точний список місцевостей їх перебування, який можнаб зладити на основі відомостей, зібраних між людьми в селі. Маючи бодай кілька даних в руках до Данії мігби вийхаги хтось з наших съяшеників, щоби основно на місци річ прослідити і евентуально обдумати якісь средства і способи духовної помочи..

На чужині обстоюйте за свою честь та права.

„В методистській часописі „Анвард“, що помістила 1. листопада м. р. статю, в якій обкідано болотом альбертійських Українців, читаємо в 4. ч. з сего року, з 14. лютого, справоздане слідуючого змісту:

„Українці в Альбертії. Недавно тому появила ся в нашій часописі статя про Українців в Альбертії, яку написав І. Г. Гарді. Помістили ми її, бо вона подавала інформації про інтересний народ, а ми думали, що її автор знов, про що говорить, бож п'єсцінь жив поміж Українцями кілька місяців. Тимчасом показувє ся, що деякі уступи з сеї статі викликали поважне обурене між інтересованим народом а в деяких кругах обвинувачувано за се місіонарів. Редактор „Анварда“ бажає висловити щирий жаль, що в сій часописі знайшли місце твердженя, зневажуючі Українців. Бажає також заручити, що методистські місіонарі, що працюють між Українцями в Альбертії, не мали нічого спільногого з сею статію. П. Гарді не є місіонарем, а пробуваючи в Альбертії, був управителем в державній школі.“

Становище місіонарів доказують слідуючі листи, які ми недавно одержали.“

За тим слідують два листи, яких ми не вважаємо за

потрібне подавати в цілості, бо брак місця на се нам не позволяє:

Рев. І. К. Смит з Лямонт пише між іншим:

„Для Ваших читачів-Українців, для наших співгорожан, що цінять правду над діаманти, не є міле читати, що всі Українці є брехуни в більшій чи меншій ступені. Без сумніву не було би мило і п. Гарді читати таке про себе, хотій його тяжкі оскарження против Українців основуються в дійсності на перекрученіх фактах. Випадок, що якась там жінка жадала нагороди за час страчений при хорії сусідці, може мати оправдане, яке „літній гість“ пропустив, але се в скрізь добре звісне, що у Українців є загальний звичай приходити до хорих цілими громадами і перебувати з ними цілими ночами. Пошто було наводити один випадок, немов би се була звичайна поведінка? Я даю слово на те, що коли Українець подорожує, то завсіди підвозить людей, що йдуть пішо і не іно не жадає за те нагороди, але ще й коли дякує ся йому, відповідає члено: „Мало за що“, що має значити: „Се за мала річ, аби за неї дякувати“. Коли Українці не платять часом нотів на час, то се в часті з тої причини, що не розуміють гаразд значіння нотів, а з часті тому, що як і Англійці, не мають гроший, які сподівали ся мати, однакож належить ся сказати, що вони віддають довги і на се посвідчать всі купці по коконіях. Всни вірять своїм костомерам на тисячі долярів і помимо сего їх бізнес процвітає. Мені, пане редактор, виглядає, що автор статі повинен перепросити український народ за невдячність, якою відплатив ся йому за гостинне приняття, що дізвав його в часі своєї літньої гостини.“

Менше більше в тім самім тоні говорить міс Етелвин Чейс, учителька з Чіпмен. „Вражінв, яке викликає стаття (Гардія) в рішучо кривдяче для Українців, як ми їх бачимо в Алберті“, каже та міс, почавши лист словами: „Я протестую против друкования таких статей, як „Українці в Алберті“ в ч. „Анварда“ з 1. листопада. — Я бувала в них в гостях, бувала в їх домах у всіх частях колонії і при найріжнійших оказіях. Живу поміж ними сім літ і знаю, про що говорю. Деякі їх доми просто осліплюють свою чистотою. Коли пожива Українців не є нам смачна, то так само не смачна буває наша пожива для них. Помимо сего я ніколи не чувала, аби хто з них, побувши при нашім столі „визначним гостем“, порівнував відтак нашу іду з тим, „що йдять свині“. Вони мають свою чесність. Самаж квашена капуста в стравою, которую я лично дуже люблю“.

Отак остаточно наші слова не пішли на вітер. Лекция з сего — упоминаймо ся за собою завсе і при кождій нагоді, коли хочемо, аби нас шанували і з нами числилися. Коли від тепер який Бойлів „ква-

ліфікований" знов схоче нас обсмаровувати, буде мати науку, що брехня вже більше до нас не причіпався, бо ми потрафимо її відперти."

Отсє подаємо за „Новинами“ (II. 21) в ціли поученя наших емігрантів, аби першому лішому пройдисьвітові ні^т давали понижувати ся, але всюди обстоювали за свою честь. А що таке поступоване викличе належні успіхи, показує громір з життя альбертийських Українців, на яких енергічний протест против понижування їх чести в англійській методистській часописи таж сама часопись уважала за відповідне заподіяну їм кривду направити. Нашим людям, виходячим за границю, на обовязок береження і обстоювання за свою честь безнастанно потреба пригадувати. Українець у цілім сьвіті в знаний із своєї тихої вдачі і тому кождий, кому тільки захоче ся, не боїть ся понижувати не тілько його личну честь, але навіть його народні бай релігійні почування. Се дієть ся тому, що Українці з природи спокійні і терпеливі та не уміють чи не хочуть за собою як слід обстоюти, отже всякі провокатори знають, що се уйде їм безкарно... Через те наш народ на чужині поносить величезні матеріальні і моральні шкоди, а примір маємо на багатьох наших робітниках в Німеччині, де перший ліпший пройдисьвіт, якийсь поляк або хто інший накидується їм на провідника чи наставника і поводить ся з ними, як йому подобається. Сторонні люди прим. роботодавці бачучи се, наших людей вважають впрост дурнimi і неповоротними так довго, як довго їх не пізнають... Коли ж пізнають ся на тім, що се не випливом дурноти а радше лагідної вдачі наших робітників, вони що правда їх подивляють і високо цінять, але з другого боку їх самі уміють се використати нераз на шкоду робітників. З уваги на то нашим людям потреба все пригадувати і учити їх, щоби все і всюди обстоювали за свою честь і права, деб вони не були і з ким вони не приставали би. Можна бути лагідної і вгідливої вдачі а при тім не давати собі першому лішому їздити по голові...

Се загально. З окрема ж що до спростовання дописи Гардія, яке на жадане методистських „місіонарів“ помістила часопись „Анвард“, треба сказати, що се стало ся у великий мірі також ізза особистих інтересів... Як відомо, Методисти змагаються всіми силами між Українцями защепити свою ереєс. Редактор „Анварда“ побачив, що того рода дописи, як допис Гардія, не може добре настроїти Українців до методистів, їх науки і їх часописи, тому „бажає також заручити, що методистські місіонарі, що працюють між Українцями в Альберті, не мали нічого спільногого з цею статисю“. Якби не то, то хто знає, чи „Анвард“ взагалі і на далі тою справою занимав би ся. Радше може був би і сам вдоволений,

що хтось там повиписував брехні на „інтересний народ Галішевів“, котрі осьмілюють ся противити „висшій культурі“ та не дають ся англійщини. І тут знову для наших смігрантів пересторога, щоби на добре съвідоцтво своїх противників покликували ся з великими застереженнями і остережностями а недавали ся ловити на масневські слова мов той молодий воробець на полову. Будьте як голуби невинні а як змії розумні — отсє норма поступовання для наших людей на чужині в таких случаях.

Бібліографія.

В українськім Товаристві св. Рафаїла у Львові, улиця Коперника ч. 36. можна купути слідуючі книжочки і листочки, котрі пояснюють справу нашої еміграції:

1. Статут філії австр. Тов-а св. Рафаїла для охорони руських емігрантів з Галичини і Буковини	06 сот.
2. Зазив Тов-а св. Рафаїла у Львові до нашого духовенства	01 "
3. Хто рішить ся їхати до Америки, повинен добре розважити слідуючі річи	02 "
4. Хто рішив ся їхати на зарібки до Пруса, той має знати слідуючі річи	01 "
5. Чи добре в Русинам їхати до Бразилії?	03 "
6. До відомості емігрантів руських, що їдуть до держави Парагваї в Бразилії 1908.	02 "
Увага: Тепер (1914) нема безплатного переїзду.	
7. Вага Тов-а св. Рафаїла у Львові і звіт з його діяльності. 1908	04 "
8. Осторога перед еміграцією до Бразилії. Львів 1909	04 "
9. Звіт з діяльності руської філії австр. Тов-а св. Рафаїла у Львові, 1909	04 "
10. Торговля дівчатами. Осторога для емігранток. Львів, 1910	03 "
11. „Емігрант“. Книжочка 1. ч. першого річника	20 "
12. " " 2+3 ч. " "	20 "
13. " " 4+5 ч. " "	40 "
14. " " 1+2 ч. другого річника	20 "
15. " " 3+4 ч. " "	20 "
16. " " 1. ч. третього річн. з 1913	20 "
17. " " 2. ч. " " "	20 "
18. " " 3. ч. " " "	20 "
19. " " 4+5 ч. " " "	40 "
20. " " 6. ч. " " "	20 "

Книжочки і листи від 1. до 10. включно висилається тільки разом за пересилкою 30 сотиків або переказом або в поштових марках з гори. Перші два річники „Емігранта“ куплені разом коштують 1 корону. Третій річник коштує 1 кор. 20 сот. В заграницю треба додати кошти збільшеного порта. Гроши треба під висше поданою адресою з гори післати, бо на кредит не висилається.

Псалтиря розширенна — видання бл. п. О. Алексія Слюсарчука — є до набуття: в видавництві Ч. Св. Василя Великого в Жовкові, в книгарні ім. Шевченка у Львові, в книгарні Ставропігійського Інститута у Львові, в тов-і „Достава“ в Станиславові, в книгарнях Жиборського і Якова Оринштайна в Коломії, і в книгарні Вагшала в Кутах. Ціна 1. примірника 3 кор., порто 30 сот. — 10⁰⁰ на Рідну Школу. Зазначається, що розширенна Псалтиря переведена і пояснена бл. п. О. Слюсарчуком в так знаменито написана, що кождий — чи інтелігент, чи лиш, що знає читати — перечитає її з великим зацікавленем, а навіть з одушевленням.

Часопись „Емігрант“

містить в собі остороги, ради, листи емігрантів, огляд життя заморського і в Німеччині і т. п. Перші три річники можна купити за 2 кор. Переслати переказом під адресою: „Емігранта“ у Львові, улиця Коперника 36.

Часопись „Україна“

виходить в Чернівцях кожного тижня в четвер від Н. Р. 1913 почавши. Містить в собі всі справи, що дотичать буковинської України, і служить ширеню всеукраїнського єднання без огляду на кордони. Річна передплата в Австрої 5 кор. (для селян 4 кор.), в Німеччині 5 марок, в Росії 3 рублі, в Америці 1 долар 50 центів. Адреса: Чернівці, ул. Панська ч. 22.